

מכותל הישיבה

עלון תורני חודשי מבית מדרשם של תלמידי ישיבת הכותל

העלון מוקדש לעילוי נשמת גוטה יקוט בת איליה (חזון)	העלון מוקדש לעילוי נשמת שמואל בן אברהם לייב	פרשת תצוה	כניסת השבת 17:14 (אשדוד)	יציאת השבת 18:06 (אשדוד)	גיליון 17	ה'תשע"ח	אדר
---	---	-----------	--------------------------	--------------------------	-----------	---------	-----

ברכות ואיתוֹס

לשמואל רשקס (מחזור מ"ז) עם בתייה

לאלישע שוורץ (שיעור ג') עם צופיה

לדניאל זכאי (מחזור מ"ו) עם ליעד

לשמואל לנדנר (מחזור מ"ג) עם מירב

לאוריאל ריזל (מחזור מ"ג) ורעייתו שבת להולדת הבת

לראש הישיבה הרב ברוך וידר ומשפחתו להולדת הנכדה

לרב ישראל וציפי ויינשטוק להולדת הנכדה

לרב ישעיהו שטיינברגר להולדת הבן הראשון

לאביעזר סוויל (מחזור ל"ו) ורעייתו עירית להולדת הבן

לעזרא כהן ורעייתו חנה להולדת הבן

חידה: באיזה עוד פרשות, מלבד הפרשה שלנו – שמו של משה אינו מופיע?

פורים - השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין!

ר' מתן טיילס • מאמר פתיחה

שבת
מכור

מגילת אסתר, המגילה האחרונה בתנ"ך, כמעט ולא נכנסה להיות חלק מ'ספר הספרים', עד שאסתר עצמה הצטרפה לשלוח לחכמים - 'כתבוני לדורות' (מגילה ז, א).

סיפור המגילה, בעיניים מצומצמות עלול להיראות כסיפור פוליטי של מאבקים ותככים בארמון המלוכה בשושן הבירה. אישה יהודייה שהופכת למלכתו של מלך גוי בעל כורחה. האומן שלה, שהופך להיות עסקן פוליטי בבית המלך, יועץ רשע שמנסה להשמיד עם שלם בגלל אדם אחד שלא מוכן לתת לו כבוד. אם זה לא היה חלק מהתנ"ך, אפשר היה לחשוב ח"ו, שמדובר בספר קריאה מ'צומת ספרים'.

אבל המגילה היא חלק מהתנ"ך, רוח הקודש מפעמת בה, כל תג ותג שבה הוא תורה.

פורים הוא המועד האחרון בשנה - חודש אדר הוא החודש האחרון בשנה שמתחילה בניסן.

למעשה, פורים הוא החותם, 'הכול הולך אחר החיתום' (ברכות י"ב, א). איך מסיימים שנה? איך מתכננים לתחילתה של שנה חדשה? איך המגילה מגלה את שם השם בעולם בלי להזכיר אותו פעם אחת? ואיך משלוח מנות, קריאת מגילה, מתנות לאביונים ומשתה קשורים לכל הסיפור הזה?

שואלת הגמרא, מדוע לא אומרים הלל, שהוא ביטוי להודאה ושמחה, בפורים.

עונה הגמרא "אכתי עבדי אחשוורוש אנן" (מגילה י"ד, א). שמחת הפורים איננה שלמה, כל עוד איננו עומדים באופן עצמאי, כבני חורין. או במילים אחרות, הניצחון של פורים, לא שלם, כל עוד עם ישראל איננו בן חורין. אך למה?

לפני כמה שבתות קראנו בפרשת משפטים על פרשת עבד עברי, בה התורה מציגה אפשרות שהעבד יאמר "אהבתי את אדני" (שמות כ"א, ה) ויישאר עבד עד היובל. לשם כך, התורה דורשת את רציעת אזנו של העבד. כשחכמים באים לבאר את הסיבה, המדרש מסביר כי "אוזן ששמעה בהר סיני כי לי בני ישראל עבדים" והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע" (קידושין כ"ב, ב).

האמור מכאן, שהמצויאות של אדם משועבד מתנגדת לתוכן העמוק של גילוי האלוקות בהר סיני, לתוכן המתבטא ב"מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות. אל תקרי חרות אלא חירות" (משנה אבות ו, ב).

ולכן שמחת הפורים איננה יכולה להיות שלמה כל עוד עם ישראל שרוי תחת אדון אחר, כל עוד הגילוי איננו שלם.

השנה נפתחת בחג החירות, ומסתיימת בחג של חירות. החירות הראשונה היא חירות המוענקת לנו מגבוה, הקב"ה מוציא אותנו ממצרים, הקב"ה נותן לנו לחות. אך החירות השנייה היא חירות המגיעה מכוחנו, כביכול ללא התערבות חיצונית, מתוך ההתעוררות שלנו להיות בני חורין. ישנו ביטוי שאומר, שאפשר להוציא את עם

ישראל ממצרים, אך להוציא את מצרים מעם ישראל זה כבר סיפור אחר. בפסח אנחנו מוצאים מהעבדות. בפורים אנחנו מבקשים להוציא אותה מתוכנו. ביציאת מצרים וקבלת התורה כופה המהלך הוא בבחינת "כפה עליהם הר כגיגית", ואילו פורים הוא בבחינת "הדור קיבלוה".

ישנן שתי מניעות מהאדם להיות במצב של הודאה ושמחה.

הראשונה, שהאדם איננו רואה את הטוב שנעשה לו ולכן איננו שמח בו ואינו מודה עליו. השנייה, שעל אף שהאדם רואה את הטוב, הוא רואה את הטוב כדבר מקרי ולא משהו שנעשה לו, על כן אין לו למי להודות. הראשונה היא עצת פרעה הרשע - "תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו בדברי שקר" (שמות ה, ט), אין לאדם את השהות לראות את הטוב המתרחש, אין לו את הזמן להתבונן בדברים, לזהות את הטוב ולזהות את המיישב.

השנייה היא עצת אחשוורוש - במשתה מלכותו הוא מוציא את כלי המקדש ומתהדר בהם, כביכול טוען- אין דין ואין דיין. אין סיבה לטוב ולרע, הכול מקרי, הכול חיצוני.

בפורים אנו מבקשים להוציא מתוכנו את שתי הגישות הללו ע"י פעולות מדויקות ומכוונות-

משלוח מנות ומתנות לאביונים - הטבה לאחר, במטרה שכל אחד מישראל יוכל לשמוח ולסעוד.

קריאת מגילה - גילוי ההטבה והמיישב בעולם גם בתוך המעשים הארציים.

משתה - נכנס יין יצא סוד (סנהדרין ל"ח, א). כשאדם שותה, הוא משתחרר מהכבלים החברתיים ומהחסמים החיצוניים ומאפשר לעצמו לגלות את הקול הפנימי העמוק שלו.

בסוף קריאת המגילה, אנו קוראים את נוסח "אשר הניא" - שהוא תמצית המגילה והביטוי לשיא שמחת פורים, שיא ההכרה בטוב ובמיישב.

זהו המסר שמגילת אסתר נושאת ומכוחו היא נבחרה להיות נבואה הראויה להיכנס לתנ"ך-הודעה לדורות, שחותמת שנה ומכוחה פותחים אחרת.

"להודיע שכל קוויך לא יבושו, ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך".

עריכה זיו ששון ארזי
גרפיקה נח גליק

לתגובות, הערות, הארות
ושליחת מאמרים
rziv111@gmail.com

שבת זכור

שבת מל ישראל בשיתוף
עם ישיבת ההסדר
ימית-נווה דקלים-אשדוד

שבת שלום!

פורים - גילוי האהבה

ר' מאור הרני • פורים

לזה רש"י קורא מ"אהבת הנס", כלומר האהבה של הקב"ה אלינו שהתגלתה בנס. האהבה שתמיד הייתה שם אבל פשוט לא שמנו לב. אהבה 'סתם', אהבה לשמה ש'לא תלויה בדבר', כמו אב שאוהב את הבן שלו. ביננו!

אמור מעתה - בני! לא רק עבדים! עד אותו היום תפסנו את היחס שלנו לקב"ה כ'עני עבדים אל יד אדוניהם'. גזירות שצריך לקיים. מתוך הכרח וכפיה. אבל בלי שום יחס נפשי וחיבה. פתאום קראנו את כל התורה באור מחודש!

זה אלו קינו שאוהב אותנו, מדבר אלינו, ומגלה לנו את כל סודותיו. סודות הקיום שלו, של העולם אשר ברא ושל נבכי נפשנו הכמוסים אפילו מאיתנו. ושמיתוך האהבה הזו, נתן לנו את הנוסח המקורי של ספרו "החכמה העתיקה והעצות לחיים אמיתיים ומאושרים", הנוסח שהוא שומר רק לחבורה הקרובה אליו ביותר. ובמילים אחרות - ברוך אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו! ברוך הבוחר בעמו ישראל באהבה! ואז קיימו וקבלו היהודים - חזרנו ולמדנו מחדש את כל מה שידענו עד אותו היום, אבל זה היה אחרת לגמרי! היה שם רצון! רצון ענק להיכלל באהבה הגדולה הזו שמורעת עליו, לספוג ממנה עוד ועוד! עוד סוגיה, עוד הלכה, עוד קיום מצווה! תן לנו עוד מהתענוג העצום הזה של האהבה האלוהית אלינו הנקראת - תורה!

פורים קורא לנו להיפתח לשינויים, לראות את המציאות באור חדש. בסתם ימים של חול, חלקנו מורגלים בטעות, אולי בתת מודע, לחשוב שכל מה שיש לתורה לומר לנו - זה מה לא בסדר אצלנו. זה עלבון גדול לה' לתורה ולאדם מישראל! האמת היא שהתורה באה לרומם את האדם. להחיות אותו. לעזור לו לגלות כוחות טמונים בתוכו. לפתח אותם ולהתקדם.

לא סתם התורה נקראת חיים! התורה רוצה בטובתנו. רוצה לראות בהצלחתנו במובן הכי גדול ומלא של המילה. שיהיה לנו טוב. הכי טוב שאפשר.

וכמו בקשר של אוהבים, כשהאדם מפנים שזו העמדה של התורה כלפיו, זה ממלא אותו אהבה בחזרה. והדבר שהכי בוער בקרבנו הוא להחזיר בגדול, להתמסר, להשקיע ולהרעף אהבה בחזרה. **לחיים! לחיים!**

"הדור קיבלוה" - מדוע קשה כל כך לעשות חזרות?

ר' דביר לוי • צו השעה

שדכרים שנתיישנו אין צורך לחזור עליהם ולהשכילם יפה, והם מבקשים חדש באפס ישן, ולא ימצא להם בשום אופן, כי החדש לא יבוסס כי אם כאשר יצא ממקור הישן, שיהיה בכל יום, בעיני ההוגה בישורת לב, כחדש, ועובד אלקים הוא השונה פרקו ק"א פעמים. וזה הדבר מגיע לכל הלימודים כולם. ע"כ חזק בני בחזרה של מתינות מתון מתון, ועם זה שמחה וזריזות איטית, תשכיל ותצליח בעה"ל.

יתר על כן, במאמרו הידוע של הרב זצ"ל - 'מאמר הדור', מבאר הרב כי הבעיה העיקרית בדורנו, אשר בגינה צמחו כל החולאים הרעים והבעיות המרות, היא ניתוק בין הדור הישן לדור החדש, דור האבות ודור הבנים. ממילא, תפקיד הדור הוא להשיב "לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם". עזיבת דור האבות נולדה מהצורך הפנימי לחידוש ורענון בעבודת ה' לאור תחיית האומה וגאולתה, ל'חישוב מסלול מחדש'. מחד גיסא, בעיני תופשי התורה הצטייר הצורך האמיתי הזה ככניסה במסורת, ומאידך גיסא, נתפס כ'התקדמות' הכרחית מצד פורקי העול, 'המשכילים'. החילוניות ביטאה את הצורך האמיתי הזה בנטישת העבר 'המר', והגיפה דגל של ניתוק מכל מסורת (ראה למשל אגרת יח). בשונה משני המחנות, הרב קוק הרים דגל מאחד: "הישן יתחדש והחדש יתקדש".

ביאור זה של הרב זצ"ל עוזר לנו להבין את הסלידה מהחזרות דווקא בדור שלנו, דור הבנים: הקושי בהבטה על העבר, בחזרה על מה שהיה ומה שנלמד. מהאמור שהחזרות בלימוד התורה וודאי מקנות לנו תיקון והשתלמות באיחוד דור הבנים עם דור האבות. החיבור בין ההווה והעתיד לעבר הוא תפקידנו!

כולנו מכירים את מאמר הגמ' המפורסם - שאף הפך לשיר ששרים בימי הפורים - "הדור קבלוה בימי אחשוורוש".

מהי המשמעות של מאמר 'רב האיכות וקצר הכמות' הזה? מדוע בעקבות נס הפורים שקרה לעם ישראל השתנה משהו מהותי בתודעה הלאומית ביחס לתורה?

הגמ' במסכת שבת (פח). אומרת שממעמד הר סיני ועד לפורים כל קבלת התורה הייתה בכפיה ובאונס - 'הר כגיגית'. ומפורים ואילך נוסף נדבך בקשר בינינו ובין התורה, קבלנו את התורה גם מתוך רצון. והסביר שם רש"י שזה קרה "מאהבת הנס שנעשה להם".

וצריך להבין, הרי היו לנו ניסים גם ביציאת מצרים, רגע לפני מתן תורה, ולמה הם לא גרמו שנקבל אז את התורה מרצון? וכן, גם בכניסה לארץ התרחשו ניסים, וכן בימי השופטים והמלכים. מה מיוחד בנס פורים? ביציאת מצרים עוד קודם שהגיע משה לדבר עם פרעה, כבר נאמר לו "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה". ניתן היה אולי לקבל רושם שכל תכלית ההוצאה היא בשביל שנעבוד את ה'. ויש בזה צד של אמת חשובה וגדולה. אבל **מצידם של ישראל**, עלולה להתקבל ההבנה המוטעית כאילו מצבם העגום במצרים אינו סיבה מצד רבש"ע לעשות נס ולהושיעם, אלא שהנס והישועה שה' עושה להם זה מפני שיש בהם תועלת לקב"ה, ולכן הושיעם. גם כל הישועות שבאו ע"י השופטים וכד', יש בהם לכאוף צד כזה, שבעקבותיהם אנחנו משוחררים מעול זרים, ופנויים לחיות את חיינו העצמאיים לפי הטבע שלנו, קרי - על פי תורת ה', וגם זאת עלול להתפרש מצד ישראל כאילו לא בשביל רווחתנו ומתוך אהבת ה' אלינו נעשה הנס, אלא כביכול מצד 'השיקולים והרווחים' שרבש"ע 'מרוויח' מאתנו הוא מושיענו, שנהיה ה"ממלכת כהנים" שהוא צריך.

בנס פורים הכל הפוך על הפוך. נשארנו עבדי אחשוורוש, עדיין רחוקים מארץ ישראל, עדיין משועבדים לגורם זר המכתיב לנו את אורח החיים. במקרה כזה, 'הרווח' של הקב"ה משינוי המצב לא כל כך ניכר כביכול. ובכל זאת הקב"ה הפך את המציאות באורח פלאי שכזה - תוך שלשה ימים השר החשוב בממלכה מוצא את עצמו 'נופל מאיגרא רמא לכירא עמיקתא', ממקבל את הטבעת של המלך וחותם בה כרצונו על הגזירה, לתלוי בגובה חמישים אמה. פתאום נפל לנו האסימון. למה הקב"ה עושה את כל זה בשבילנו? מה אנחנו יכולים כבר במצבנו לעשות עבורו? כנראה זה פשוט, מכיוון ש.. הוא אוהב אותנו!!

"הדור קיבלוה בימי אחשוורוש" - עם ישראל חזרו וקבלו את התורה מרצון בזמן המגילה. לקראת 'שבוע החזרות' הישיבתי, העומד לפתחנו החל מיום ראשון הקרוב, נתבונן ונעמיק קמעא בעניין החזרה ותפקידה המיוחד דווקא בדור הגאולה.

החזרה היא עבודה קשה, ולפעמים עלולה להתפס כמשעממת. האדם רוצה להקיף, 'להריץ חומר' ולגעת בכמה שיותר נושאים, ואם אפשר אז גם בכמה שפחות זמן! אם ניתן לומר בזהירות, בפרט בדורנו, החזרות בלימוד הם 'נקודת התורפה' של רבים מיושבי בתי המדרש. בהקשר זה, ידועים דבריו ה'מייאשים' שכתב הרב קוק אל אחיו (אגרת ו):

"אף כי מאד נבהלתי ממה שראיתי שהנך חוזר רק שלש פעמים על תלמודך. דע לך אחי יקירי, כי הנני יודע ועד על פי הנסיון כי **אי-אפשר כלל לזכות בחזרה של ג' פעמים**, ואבקשך מאד אחי יקירי להרגיל עצמך לחזור לכל הפחות **עשר פעמים** כל פרק קודם שתתחיל פרק אחר. כי אין תועלת כלל בלימוד שנשכח מיד אחר הלימוד".

דברים אלו של הרב עלולים להביא לידי ייאוש, והשאלה היא - מדוע? מדוע בדורנו כל כך קשה לחזור על תלמודנו, דבר שלא מצינו שהתקשו בו כל כך לאורך הדורות?

הרב קוק, בהבחנה דקה ובגאונות עצומה, ניתח את הדור ומשבריו והציע הסבר מבריק לסלידה מהחזרות (אגרת כט', לבנו הרצ"ה):

"אין קץ למעלת ומדת ההתבוננות ואיכות ההבנה, שהוא יסוד ההשתדלות להשתלמות תמידית, אפילו בדברים הישנים שכבר קלטה האוזן יפה, אם שמע בישן תשמע בחדש". **וכל עיקר חולי הדור תלוי בזה, שהם סוברים**

¹ ידועה הבדיחה על התלמיד שרצה לסיים את כל הש"ס בלילה אחד, וגם להספיק לישון 8 שעות...

פורס מפה ומקדש

ר' חנוך שטראוס • פינת ההלכה

וכך הובא במנהגי ארץ ישראל להגרי' גליס (פסקי תשובות ח"ו עמ' תקפב) **שמנהג ירושלים לעשות פורס מפה ומקדש.**

בעיות הלכתיות ב'פורס מפה':

א. הזכרת על הניסים בברכת המזון – כאשר הסעודה מתחילה בפורים וגמרת לאחר פורים, יש ספק האם אומרים בברכת המזון 'על הניסים', ומדוע להיכנס לספק. (עי' סי' קפח' בסופו ובמשנ"ב שם).

ב. סעודת שבת ופורים ביחד – הרב אלישיב זצ"ל, ע"פ השו"ע (סי' תרפח' סעיף ו') שאסר לעשות סעודת פורים בשבת בפורים משולש. ג. ע"פ האר"י והגר"א צריך להתפלל ערבית לפני הקידוש, ו'בפורס מפה' לא נוהגים להתפלל ערבית לפני הקידוש (משום חשש שהתפילה תיצור הפסק בסעודה (ועל אף שמבחינה הלכתית לא חשיב הפסק (שו"ע קעח ו) החשש הוא ע"פ מה שהובא לעיל בשם התוס' שההפסקה גורמת לשביעה ולא יאכל את הסעודה לתאבון). ד. הרמ"א בתרצ"ה ס"ב אומר שלכתחילה מצווה להקדים את הסעודה לשחרית, וכך גם פסק המשנ"ב בסימן רמט' סק"ג.

ה. עקירה באמצע הסעודה ממקום למקום – ממקום הסעודה אצל הרמ"ם לכי' הסעודה שבחדר אוכל שבו משיכים את הסעודה הפתרונו:

א. המשנ"ב סקט"ו מכריע שיאמר רק 'רצה' (ועל הניסים' יאמר ב'הרחמן' כפי שמוכח בהמשך).

ב. המשנ"ב סק"ח מביא את מהר"ל חביב שסובר שהבבלי חולק על הירושלמי בזה והוא עשה מעשה ואכל סעודת פורים בשבת.

ג. המשנ"ב בסימן רעא ס"ק יא' פוסק שאפשר לקדש ולאכול ולאחר מכן להתפלל ערבית.

ד. כפי שהובא לעיל, הזכיר המשנ"ב בס"ק י' את המהרי"ל שפסק לעשות 'פורס מפה', ובס"ק ט"ו מביא מנהג זה, משמע שגם הוא מודה שאפשר לקיים מנהג זה.

ה. לדעת רבים, לכתחילה מותר לאדם להתכוון בשעת ברכת 'המוציא' ולהתחיל את סעודתו במקום אחד ולהמשיכה אח"כ במקום אחר, וכך מנהג האשכנזים וחלק מספרדים (משנ"ב קע"ח, לג) וכך גם סבר כף החיים (קע"ח, ה') ובסעיף לב' והבן איש חי (בהעלותך ב').

ולמנהג חלק מהספרדים (ילקוט יוסף קע"ח א), הכוונה בברכת 'המוציא' אינה מועילה, והרוצה להמשיך את סעודתו במקום אחר, צריך לברך תחילה ברכת המזון ואח"כ יתחיל סעודה חדשה במקום השני.

אמנם גם למנהג זה ישנה עצה, שיברך 'המוציא' סמוך לפתח ביתו, ורק אח"כ ישב לאכול על שולחנו. שבוזה שהתחיל את סעודתו על פתח ביתו, הראה בעצמו שהוא כהולך דרכים, וממילא יהיה לו מותר להמשיך אח"כ את סעודתו במקום אחר (אול"צ ח"ב יב, טו).

ובנוסף אפשר לומר שלפי הרמ"א (קע"ח, ב) שלצורך מצווה עוברת מותר לעבור מבית לבית אף אם לא כיוון בשעת הנטילה (והבאה"ל כתב שאפשר אף שלא למצווה עוברת)⁵. מ"מ, בישיבה משתדלים שכולם יאכלו בישיבה תחת קורת גג אחד.

ושנזכר גם השנה, נהרא נהרא ופשטיה, לקבל הארת פורים באמת! פורים שמח!

זוכים אנו השנה שפורים יוצא ביום שישי ערב שבת קודש, במאמר זה נבאר מהן האפשרויות לקיום סעודת הפורים שחל בערב שבת. ישנם ארבע אפשרויות לזמן קיום הסעודה ביום שישי:

אפשרות ראשונה: לעשות את הסעודה בשחרית (וכך פסק הרמ"א בתרצ"ה סעיף ב', והמשנ"ב שם בס"ק י' ובסימן רמ"ט ס"ק י"ג), וכך נוהגים המקובלים (כה"ח רע"א סק"ב בשם האר"י), וכך פסק הרב אויערבך זצ"ל (הליכות שלמה מועדים עמ' שמג).

נראה שפתרון זה הכי חלק מבחינה "הלכתית". אולם מבחינה "מעשית" יש בו בעיה, שהרי אנשים עסוקים במשלוח מנות ובמצוות היום, ואף נוהגים לבקר בהיכלם של רבנינו, וכפי שכתב המשנ"ב בסק"ח שנהגו לדחות את סעודת הפורים בכל שנה לאחר מנחה.

אפשרות שנייה: להתחיל לפני חצות היום, שאז זה נחשב עדיין זמן שחרית ולסיים לפני שבת, אבל הבעיה שכבר כתב המשנ"ב ס"ק ח' שלא נוהגים לעשות את הסעודה בשחרית משום שטורדים במשלוח מנות ונמשכים ברוב עד המנחה, וק"ו בישיבתנו שהולכים לברכותינו.

אפשרות שלישית: להתפלל מנחה גדולה ואחר כך לקיים את סעודת הפורים ולברך ברכת המזון, ואח"כ להתכוון לשבת ולקבלה כמו בכל שבת.

לכאורה הבעיה באפשרות הזאת, שאסור לקיים סעודה שלא רגילה בימות החול בערב שבת, כפי שכתב השו"ע (רמ"ב, ב). ברם הרמ"א כתב (שם) שסעודה שזמנה בערב שבת, מותר, מ"מ כתב המשנ"ב (יג) שנכון לכתחילה להקדימה לשחרית משום כבוד השבת, וכמו שמבואר בס' תרצה ב', משום שאז לא יכנס לשבת כשהוא תאב לאכול. לכן גם אפשרות זאת מבחינה הלכתית לא הכי חלקה.

אפשרות רביעית: 'פורס מפה ומקדש' – דין זה נלמד מהגמרא בפסחים דף ק, א. דהיינו פתרון הלכתי למצב שנמצאים במהלכה של סעודה ביום שישי (כגון סעודת מצוה, סעודת יום טוב שחל בערב שבת) ומגיע זמן חובת קידוש של שבת. ע"פ פתרון זה, לא צריך 'לקפל' את הסעודה, לברך ברכת המזון ולהתחיל את סעודת שבת, אלא ניתן ל**פורס מפה** על החלות ולקדש, ולהמשיך בסעודה. וכך פסק השו"ע בס' רע"א, ד.

ובהקשר של פורים – עושים סעודה אחת גדולה וכפולה שהיא גם סעודת פורים וגם סעודת שבת, וכך לא נכנסים לסעודה שבעים, משום שכל עוד זה סעודה אחת, בדעת האדם לאכול עוד ואינו שבע לגמרי לפני סעודת השבת, וכך יש מספיק זמן לקיים את כל מצוות היום בהידור במהלך הבוקר, ולחוות את אוירת הפורים כמו שזוכים בכל שנה ושנה.

וכשיטה זאת סברו: המהרי"ל (שו"ת סימן נו') שאפשר להתחיל קודם תחילת שעה עשירית ולהמשיך עד הערב, ואז לעשות פורס מפה ומקדש (כפי שהביא המשנ"ב סק"י).

וגם המאירי (כתובות זב, ב) כתב שנהגו לעשות פורס מפה ומקדש בפורים שחל בערב שבת. המגן אברהם בס' תרצ"ה ס"ק ט' מביא את המרדכי שהיה עושה 'פורס מפה'.

יש שהוכיחו את האפשרות הזאת מהגמרא בפסחים הנ"ל, שהתנאים אכלו בערב שבת משום שזה היה פורים ואז הם עשו 'פורס מפה ומקדש', מזה שהם ציינו את הפסוק ("הגם לכבוש את המלכה עמי בבית" ממגילת אסתר), וכך כתב הרצ"ה בשם אביו הרב זצ"ל (שיחות הרב צבי יהודה מועדים עמ' 301-300)⁴.

² ע"פ התוס' בפסחים צט, ב ד"ה "סמוך לסעודה", וכ"כ גם האו"ז (סי' כ"א) שכל זמן שאינו מפסיק את הסעודה יש לו עוד תאבון לאכול גם כשנכנסת השבת.

³ העיר הגר"א **נבנצל שליט"א** שהמאירי דיבר על יד' שחל בשישי ונכנס לטו', ומכיוון שטו' הוא בעצם פורים, לכן ניתן יותר להקל, וראיתי שכגון זה כתב הלבוש בעניין אחר, שנהגו לערוך את הסעודה לפני הלילה ביד' כדי שיעשו סעודה גם בטו' וצ"ע.

⁴ אולם הגר"א **נבנצל שליט"א** דחה ראייה זו וטען שכל השנה לומדים את המגילה, ולכן בכל יום אפשר לציין פסוק זה.

⁵ ואף שהשו"ע השמיט קולא הזאת, הרב עובדיה זצ"ל כתב בהליכות עולם (חלק ב עמ' לט) שמותר לצאת באמצע הסעודה אף לצורך דבר מצווה אפילו שלא עוברת (אולם בנו הרב יצחק כתב להחמיר שדווקא מצווה עוברת ילקוט יוסף ברכות עמ' ריח), וכך פסק הבן איש חי (פרשת בהעלותך אות ב') שרק למצווה עוברת יכול לעקור ממקומו (אולם כמו שהתבאר לעיל הבא"ח פוסק שאפשר לכוון בנטילה).

סדר הזמנים ל'פורס מפה' בתוספת הערות הלכתיות

ר' חנוך שטראוס • לגזור ולשמור

- תפילת מנחה (בבוקר אין זמן לעשות את הסעודה משום שטרודים במצוות היום, ואסורים להתחיל לערוך סעודה קודם מנחה (רמ"א תרצ"ה, ב' ומשנ"ב שם, ח')).
- נהגו ללבוש בגדי שבת כבכל פורים (רמ"א תרצ"ה, ב) ובמיוחד השנה שמתכוננים לקבל את השבת, ומוציאים את כל המוקצה מהכיסים.
- לומדים קודם הסעודה (תרצ"ה, ב).
- סעודת הפורים (שמעתי מרה"י שליט"א בשם מו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א שגם מי שבא מפרזים, ולא צריך לקיים סעודת פורים, יכול להשתתף בסעודה כי זה פורים גם בשבילו (אולי כמו שכתב הלבוש שהובא לעיל), וזאת למרות שלא עורכים סעודה בערב שבת אחר חצות).
- נטילת ידיים לסעודת פורים (לעשות תנאי שנטילת הידיים היא גם בשביל המקום האחר שבו אמשיך לסעוד את סעודת השבת).
- כשנכנסת השבת (כארבעים דקות לפני השקיעה בירושלים) מפסיקים את הסעודה, מדליקים נרות שבת, מקבלים את השבת ומתפללים קבלת שבת ללא ערבית (כדי שלא יעברו 72 דקות בלא לאכול לחם).
- נגשים לשולחנות ערוכים לסעודת שבת (מקפידים להתחיל לאכול את סעודת השבת יותר מחצי שעה הסמוכה לצאת הכוכבים, כי אסור להתחיל סעודה סמוך לזמן תפילה).
- קידוש של שבת, אבל לא מברכים בורא פרי הגפן, שהרי כבר ברכנו על היין באמצע הסעודה (בישיבה נותנים לאחד שלא עשה 'פורס מפה' לברך, משום שצריך להוציא את האלה שלא עושים 'פורס מפה', למרות זאת כמדומני ששמעתי מהרב יעקב כ"ץ שליט"א שגם מי שכבר בירך 'גפן' יכול להוציא את מי שלא בירך, מדין ערבות, עוד נוהגים בישיבה שגם אחד מברך 'המוציא', משום שישנם תלמידים שלא עורכים 'פורס מפה') אוכלים כביצה פת כדי שתתחשב סעודת שבת.
- גומרים את הסעודה, מברכים ברכת המזון עם רצה אבל לא עם על הגיסים (אומרים אותו בהרחמן "הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם" (רמ"א קפ"ז ד))
- מתפללים ערבית של שבת.

מהי מנהיגות אמיתית?

זאב לוי / שנה א' • פורים

"מדוע פניכם רעים היום." או אז התחיל תהליך שחרורו של יוסף ועלייתו למנהיגות.

יתר על כן, התכונה הזו של הדאגה לזולת היא התכונה שגרמה לפרעה לסמוך על יוסף. שאר הפתרונות שהציעו חרטומי מצרים, כולם היו קשורים לפרעה עצמו (לדוגמה, שיליד שבע בנות וכו', ע"ש ברש"י), אבל יוסף הציג פתרון הקשור אל הכלל, וגם נתן עצה איך להתמודד עם משמעות הפתרון. כאשר פרעה מבין שהתודעה של יוסף היא שמנהיג טוב לא חולם על עצמו אלא על האנשים שהוא מוביל, מנהיג טוב נותן תשומת לב לצרכי הזולת לפני צרכיו האישיים, הוא מקבל החלטה שיוסף הוא הראוי להיות המשנה למלך ובעצם להנהיג את מצרים.

אולי דוגמה למנהיגות הנכונה של יוסף ניתן למצוא גם אצל אסתר המלכה. עלייתה של אסתר לגדולה נבעה במבט ראשון מיופייה. בהמשך מספרת המגילה כי המן עולה לשלטון וגוזר להשמיד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים. 'בלטה בהיעדרה' תגובתה הראשונית של אסתר, היא לא מתחילה לפעול למען עמה ואפילו מבקשת ממרדכי להפסיק מהאבלות שלו.

רק לאחר שמרדכי מסביר לה שיש לה אחריות וההזדמנות להציל את עם ישראל היא מתחילה לפעול למען הכלל. אז היא באמת מסכנת את עצמה וחושבת רק על האחרים. המעניין הוא, שאחרי שאסתר מסכנת את עצמה למען עמה, רק אז היא באמת מקבלת את הכוח הפוליטי מאחשוורוש.

בפורים, ניתן בקלות להישאר ברמה הפרטית המצומצמת, להיתפס לעיסוק האנכי, ביין של עצמי, להשתכר ולא לשים לב למה שהולך סביבי. אולם המגילה מלמדת אותנו לשים לב לזולת, לצאת מחוץ ל-d' אמותיי ולהביט אל המתרחש סביבי, לראות מי זקוק לעזרה והיכן ניתן להרבות בחסד. פורים זה יום של תפילה, 'כיפורים כ- פורים', תפילה זה חסד ללא גבולות החוצה יבשות וזמנים. בפורים ניתן להתפלל על החברים והמשפחה הנמצאים במצוקה, תפילה על המצוקות הכלליות. תפילה להשלמת החסרונות שבמציאות, תפילה על צער השכינה, 'תורת חסד על לשונה'!

כאשר חושבים על מנהיגים יהודיים שהיו לאורך הדורות יש שניים הבולטים בתכונתם המיוחדת - יוסף הצדיק בנו של יעקב אבינו ואסתר המלכה. שניהם שלטו באימפריה החזקה בעולם בתקופתם, שניהם שלטו דווקא על מדינות לא יהודיות, ולמרות זאת היו פופולאריים ביותר. איזו תכונה הייתה לשני המנהיגים הללו שגרמה להם להיות כל כך מוצלחים ואהובים בעיני העולם, ומה נתן להם את הכוח להנהיג בעוצמה בה הם הובילו?

הרב אריה לבוביץ שליט"א הציג שתי שאלות על הסיפור של יוסף. הראשונה - יוסף עובר עליות וירידות לאורך כל חייו. הוא מתחיל בתור הבן האהוב של אחד האנשים החשובים ביותר בעולם, ואז הוא נמכר לעבדות, והמעמד החברתי שלו מתרסק. ולבסוף הוא דווקא הופך להיות משנה למלך במדינה הכי חזקה בעולם. כיצד ניתן להסביר את רצף האירועים יוצא הדופן הזה? שנית, פרעה חלם שני חלומות שנזקקו לפתרונות (חלום הפרות היפות והרעות, וחלום השיבולים הבריות והדקות). פרעה ביקש מכל חרטומי מצרים לפרש את החלומות אבל אף אחד מהם לא הצליח לפתור את החלומות לפרעה. לבסוף יוסף מפרש לפרעה שהחלומות הם רמיזה לשנים של עושר ורעב שיבואו למצרים, ופרעה ממנה את יוסף בתפקיד "משנה למלך". מה היה הדבר הגדול שיוסף הצליח לפרש בחלומות שהפכו אותו לשליט על מצרים?

הרב לבוביץ שליט"א ענה על השאלות האלה שליוסף היה פוטנציאל מדהים, עם זאת, הייתה לו בנערותו תכונה כביכול של התמקדות עצמית, מעין אנוכיות. כשיוסף היה צעיר הוא סיפר את חלומותיו לאחיו. הוא חזר על חלומותיו בפניהם עד כדי כך שאחיו "שנאו אותו" וקיבל על כך נזיפה מאביו (ברא' לז, א-יא). שנאה זו הובילה את יוסף להימכר לעבד, והובילה לירידה הגדולה במעמדו החברתי. לעומת זאת, הדברים שגרמו לתחילת עלייתו של יוסף לשלטון היו תשומת לבו והתייחסותו לחלומות של אחרים. כשיוסף היה בכלא, הוא התחיל להיות רגיש למצב רוחם של הזולת. התורה מספרת שיום אחד הוא ראה שסריסי היו עצובים ושאל אותם